TA’LIM JARAYONIDA FAOLIYATNING PSIXOLOGIK AHAMIYATI

Ilmiy rahbar: **Abduqodirova Dilobar**
Talabalar: **Shamatova Ziyoda**
Xo‘jayeva Mohira
Ta’lim yo‘nalishi: Tasviriy
san’at va muhandislik grafikasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24411526

Annotatsiya. Mazkur tezisda faoliyatning psixologik mohiyati, uning inson hayotidagi o‘rni, turlari va asosiy xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, faoliyatning shaxs rivojlanishi, tafakkur, xotira, idrok va boshqa bilish jarayonlari bilan o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilingan. Ta’lim jarayonida o‘quvchi va talabalarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish hamda bilimlarni amaliyotda qo‘llash masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: faoliyat, psixologiya, shaxs, mehnat, o‘qish, muloqot, ehtiyoj, sabab, maqsad, tafakkur, ta’lim jarayoni.

KIRISH

Inson hayotida faoliyat muhim o‘rin egallaydi. Inson faoliyat orqali atrof-muhitni o‘rganadi, bilim va tajriba orttiradi, o‘z qobiliyatlarini rivojlantiradi hamda jamiyatda muayyan o‘rin egallaydi. Psixologiya fanida faoliyat shaxsning tashqi olam bilan o‘zaro munosabatga kirishishi va ma’lum maqsadga yo‘naltirilgan harakatlari tizimi sifatida qaraladi.

Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchi va talabalarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish va olgan bilimlarini amaliyotda qo‘llash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Chunki inson faqat tayyor ma’lumotlarni qabul qilish orqali emas, balki bevosita faoliyatda ishtirok etish orqali ham chuqur bilim va tajribaga ega bo‘ladi.

Shu sababli faoliyatning psixologik xususiyatlarini o‘rganish, uning shaxs rivojlanishiga ta’sirini aniqlash va ta’lim jarayonida samarali tashkil etish psixologiya fanining dolzarb masalalaridan biridir.

ASOSIY QISM

Psixologiyada faoliyat insonning muayyan ehtiyoj va ichki sabablar asosida yuzaga keladigan, aniq maqsadga yo‘naltirilgan ongli harakatlari majmui sifatida ta’riflanadi. Faoliyat insonning atrof-muhit bilan munosabatini ifodalaydi. U orqali inson nafaqat tashqi dunyoni o‘zgartiradi, balki o‘zining bilimlari, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini ham rivojlantiradi.

Faoliyatning asosiy tarkibiy qismlariga ehtiyoj, sabab, maqsad, harakat va natija kiradi. Ehtiyoj insonni muayyan faoliyatga undaydi. Sabab faoliyatning nima uchun amalga oshirilishini bildiradi. Maqsad inson erishmoqchi bo‘lgan natijani ifodalaydi. Harakatlar orqali belgilangan maqsadga erishiladi.

Psixologiyada faoliyatning asosiy turlari sifatida o‘yin, o‘qish, mehnat va muloqot ko‘rsatiladi. O‘yin faoliyati, ayniqsa, bolalik davrida muhim ahamiyatga ega. O‘yin orqali bolaning tasavvuri, tafakkuri, xotirasi va ijtimoiy ko‘nikmalari rivojlanadi.

O‘qish faoliyati bilim, ko‘nikma va malakalarni egallashga xizmat qiladi. O‘quvchi va talabalar ta’lim jarayonida yangi ma’lumotlarni o‘zlashtiradi, ularni tahlil qiladi va amaliyotda qo‘llashni o‘rganadi. Mehnat faoliyati insonning moddiy va ma’naviy ehtiyojlarini qondirishga yordam beradi. Mehnat orqali inson o‘z qobiliyatlarini namoyon qiladi, tajriba orttiradi va jamiyat rivojiga hissa qo‘shadi.

Muloqot faoliyati insonlar o‘rtasida axborot almashish, o‘zaro tushunish va munosabatlarni shakllantirish vositasidir. Muloqot shaxsning ijtimoiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Faoliyat bilish jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq. Masalan, o‘quvchi yangi mavzuni o‘rganish jarayonida diqqatini jamlaydi, ma’lumotlarni idrok etadi, xotirasida saqlaydi va tafakkur orqali tahlil qiladi. Demak, har qanday samarali faoliyat insonning ruhiy jarayonlari bilan uzviy aloqada kechadi.

Ta’lim jarayonida faoliyatning ahamiyati juda katta. O‘quvchi yoki talaba dars davomida faqat tinglovchi bo‘lib qolmasdan, balki savol-javob, munozara, mustaqil topshiriqlar va amaliy mashg‘ulotlarda faol qatnashishi lozim. Bunday yondashuv bilimlarning mustahkamlanishiga va mustaqil fikrlashning rivojlanishiga yordam beradi.

Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun amaliy-ijodiy faoliyat alohida ahamiyatga ega. Rasm chizish, shakllarni kuzatish, buyumlarning tuzilishini tahlil qilish, chizma va loyihalar tayyorlash jarayonida talabaning kuzatuvchanligi, fazoviy tasavvuri, diqqat va tafakkuri rivojlanadi. Nazariy bilimlarni amaliy mashqlar bilan uyg‘unlashtirish kasbiy ko‘nikmalarning shakllanishiga xizmat qiladi.

Faoliyat samaradorligiga insonning qiziqishi, ichki intilishi, bilim darajasi, individual qobiliyatlari va ruhiy holati ta’sir ko‘rsatadi. Agar inson o‘z faoliyatiga qiziqsa va aniq maqsadga ega bo‘lsa, uning natijasi ham samaraliroq bo‘ladi.

Psixolog olim A.N. Leontyev faoliyat nazariyasini rivojlantirgan olimlardan biri hisoblanadi. Uning qarashlariga ko‘ra, inson faoliyati ehtiyoj va sabablar bilan bog‘liq bo‘lib, shaxsning rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. S.L. Rubinshteyn esa ong va faoliyatning o‘zaro bog‘liqligiga alohida e’tibor qaratgan.

Ta’lim jarayonida faoliyatni rivojlantirish uchun o‘quvchilarga aniq maqsad va vazifalar belgilash, mustaqil ishlash va ijodiy fikrlashga imkoniyat yaratish, amaliy mashg‘ulotlardan foydalanish, qiziqish va qobiliyatlarni hisobga olish, erishilgan natijalarni rag‘batlantirish hamda jamoaviy ish ko‘nikmalarini rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, faoliyat inson hayotining ajralmas qismi bo‘lib, shaxsning ruhiy, aqliy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Faoliyat orqali inson bilim oladi, tajriba orttiradi, o‘z qobiliyatlarini namoyon qiladi va yangi ko‘nikmalarni egallaydi.

Ta’lim jarayonida faoliyatni to‘g‘ri tashkil etish o‘quvchi va talabalarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi hamda bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi sohasida esa amaliy-ijodiy mashg‘ulotlar talabalarning tasavvuri, kuzatuvchanligi va kasbiy mahoratini rivojlantiradi. Shuning uchun pedagoglar faoliyatning psixologik xususiyatlarini hisobga olib, talabalarning individual imkoniyatlarini rivojlantirishga e’tibor qaratishlari lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. G‘oziyev E.G‘. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi.
2. Leontyev A.N. Faoliyat. Ong. Shaxs. – Moskva: Siyosiy adabiyot nashriyoti, 1975.
3. Rubinshteyn S.L. Umumiy psixologiya asoslari. – Sankt-Peterburg: Piter, 2002.
4. Vigotskiy L.S. Inson ruhiy rivojlanishi psixologiyasi. – Moskva.
5. Nemov R.S. Psixologiya. – Moskva: Vlados.
6. Maklakov A.G. Umumiy psixologiya. – Sankt-Peterburg: Piter, 2008.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.